

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК [026.06:004.738.5:027.53]:34.02

Л.Ф. Трачук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК В ОБЛАСНИХ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості законодавчого регулювання шляхів створення та використання електронних документів в електронних колекціях обласних універсальних наукових бібліотек України. Відзначається, що українське законодавство про авторське право значно обмежує можливості бібліотек щодо забезпечення прав громадян на доступ до інформації.

Ключові слова: авторське право, електронні бібліотеки, обласні універсальні наукові бібліотеки, ОУНБ.

Л.Ф. Трачук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОБОСНОВАНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ БИБЛИОТЕК В ОБЛАСТНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ НАУЧНЫХ БИБЛИОТЕКАХ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены особенности законодательного регулирования путей создания и использования электронных документов в электронных коллекциях областных универсальных научных библиотеках Украины. Отмечается, что украинское законодательство об авторском праве значительно ограничивает возможности библиотек по обеспечению прав граждан на доступ к информации.

Ключевые слова: авторское право, электронные библиотеки, областные универсальные научные библиотеки, ОУНБ.

L.F. Trachuk

LEGAL JUSTIFICATION OF FORMATION OF ELECTRONIC LIBRARIES IN REGIONAL UNIVERSAL SCIENTIFIC LIBRARIES OF UKRAINE

In the article the features of legislative regulation through the creation and use of electronic documents in electronic collections of regional universal scientific libraries of Ukraine. It is noted that Ukrainian copyright laws significantly limit the ability of libraries to ensure citizens' rights to access to information.

Keywords: copyright, digital libraries, regional universal scientific libraries

Обласні універсальні наукові бібліотеки (ОУНБ) України мають цінні документні фонди, які поступово стають доступними для віддалених користувачів завдяки впровадженню та розвитку у цих бібліотеках інформаційно-комунікаційних, зокрема мережевих, технологій. З їхньою допомогою на першому етапі ОУНБ створювали електронні засоби навігації

по своїх фондах – електронні каталоги, а сучасний етап розвитку ОУНБ характеризується прагненням надати користувачам мережі Інтернет не тільки бібліографічні, але і повнотекстові ресурси. У зв'язку з цим актуальним стає питання законності введення бібліотеками у широкий обіг електронних документів, на які розповсюджується право інтелектуальної власності.

Питання правового регулювання процесу формування електронних колекцій документів актуальні для всіх бібліотек України, однак найактивніше сьогодні цю діяльність здійснюють саме ОУНБ, що й обумовлює необхідність вивчення їхнього нормативно-правового підґрунтя як *мету* даної статті.

Переведення документів з фондів бібліотек в електронний формат, їхнє оцифрування викликає активну протидію більшості власників авторських прав. Найвідомішими прикладами є численні судові позови проти корпорації Google через проект з оцифрування книг Google Books, у рамках якого з 2004 р. Google оцифрує книжки у співпраці з понад 40 національними та університетськими бібліотеками світу та 30 тисячами видавництв [23]. На пострадянському просторі невдоволення власників авторських прав викликала відома приватна електронна бібліотека Максима Мошкова (формується з 1994 р.) – Lib.ru [11]. Між тим, завдяки оцифруванню бібліотеками книг, передусім цінних і рідкісних, у широкий науковий обіг вводяться документи, до яких раніше мали доступ лише одиниці, що безумовно сприяє розвитку наукових досліджень, поширенню знань у суспільстві.

Нормативно-правове регулювання процесу використання електронних документів неодноразово ставало предметом розгляду в працях українських та зарубіжних науковців. В Україні проблеми авторського права на ресурси мережі Інтернет з юридичної точки зору і з точки зору захисту власників авторських прав досліджував О.М. Пастухов [12]. У своєму дослідженні він виявив основні проблеми охорони авторських прав на літературні та художні твори, розміщені в мережі Інтернет, та запропонував шляхи їхнього вирішення як на національному, так і міжнародному рівнях.

У бібліотекознавстві особливості законодавчого підґрунтя та принципи формування фонду електронних документів на національному рівні досліджувала А.А. Соляник, вважаючи Національну електронну бібліотеку сукупністю розподілених гетерогенних колекцій онлайн-ових та офлайн-ових документів, що поєднуються в єдину систему безвідносно до їхнього фізичного місцезнаходження та юри-

дичної належності завдяки єдиній ідеології структуризації й дистанційного доступу [19].

І.О. Давидова аналізує правове регулювання діяльності електронної бібліотеки як різномірного та просторово розподіленого середовища. На думку науковця, регулювання повинне здійснюватися на кількох рівнях: 1) правового регулювання діяльності електронної бібліотеки як соціального інституту; 2) правового регулювання процесів створення електронних продуктів та послуг; 3) забезпечення прав громадян на інтелектуальну власність, а також прав користувачів електронних продуктів та послуг [3]. Тобто, електронна бібліотека розуміється тут і як середовище з певними ознаками, і як соціальний інститут.

В.О. Копанєва вбачає вирішення проблеми пошуку балансу інтересів у правах на інтелектуальну власність учасників системи документальних комунікацій у переході від заборонної парадигми класичного авторського права до дозвільної системи поширення знань у глобальному інформаційному просторі з урахуванням некомерційних прав інтелектуальних власників [7, 133]. Дослідниця проаналізувала ініціативи різних країн щодо збереження бібліотеками інформаційних ресурсів інтернету і дійшла висновку, що оптимальним є формування архіву документів мережі Інтернет як електронної бібліотеки, де поряд із файлами, що є «дзеркалами» сайтів, зберігаються метадані, пов'язані з об'єктами (файлами) архіву та метадані, пов'язані з процесом архівування [7, 118].

Авторське право є частиною законодавства у сфері інтелектуальної власності, метою якого є встановлення балансу між правовласниками і споживачами інформації. В ідеалі відповідні законотворчі акти повинні забезпечувати гармонійний компроміс між правом громадян на доступність інформації та інших результатів інтелектуальної діяльності та правом авторів та правовласників на гідну оплату своєї праці. Проте сьогодні законодавство значно повільніше пристосовується до змін, ніж громадяни до нових інформаційних технологій.

Правове поле діяльності ОУНБ щодо формування електронних бібліотек базується

на міжнародних і національних нормативно-правових актах. На міжнародному рівні адміністративні функції у сфері авторського права та суміжних прав здійснює Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) – спеціалізована установа ООН, створена для побудови міжнародної системи захисту прав інтелектуальної власності. На рівні Постійного комітету з авторських і суміжних прав ВОІВ регулярно обговорюється питання про обмеження та винятки з авторського права, тобто особливий порядок обмеження права авторів стосовно діяльності некомерційних установ, які забезпечують суспільний (публічний) доступ до інформації – бібліотек, музеїв та архівів [21]. Як підсумок, в окремих країнах у сфері авторського права застосовуються так звані «бібліотечні привілеї», суть яких полягає в тому, що на законодавчому рівні бібліотекам дозволили оцифровувати документи за певних умов [9]. Загалом усі винятки з авторського права, згідно з якими бібліотекам дозволяється створювати копії, в т. ч. й електронні, зводяться до трьох: ті, які дозволяють копіювання без обмежень мети копіювання; ті, що дозволяють копіювання всіх або майже всіх типів документів для певних цілей (наукові дослідження чи навчання); ті, які дозволяють копіювання певних типів документів з певною метою [20].

Однією з перших спроб відстоювання права користувачів на інформацію в умовах авторського права була т. зв. доктрина «добросовісного використання» (fair use). Добросовісне використання допускається без отримання дозволу власника авторських прав до тих пір, доки воно сприяє «прогресу науки і корисних мистецтв» (згідно з пунктом 8 розд. 8 ст. 1 Конституції США), що відрізняється від видачі офіційної ліцензії (приватної або публічної) на використання об'єкта авторських прав. Таким чином, за допомогою цієї доктрини дотримується баланс інтересів правовласника твору і суспільства, що зацікавлене в соціальній і культурній цінності такого твору [8, 203].

Доктрина започаткувала ідеологію включення до міжнародних угод та національних законодавств обмежень і винятків з прав авторів на користь споживачів інформації, яким на-

дається право у певній формі використовувати твір без дозволу автора, порушуючи тим самим його виняткове право на твір. Обмеження авторського права ґрунтуються на потребах суспільства, які задовольняються бібліотеками, музеями, архівами, освітніми закладами та іншими некомерційними установами. Як зазначає В.Р. Фірсов, «бібліотечні привілеї» згадуються в законах про авторське право 128 зі 184 країн-членів ВОІВ, де існують спеціальні статті, що дозволяють бібліотекам робити копії документів, які захищені законодавством про авторське право, для обслуговування читачів [22].

Включення дозволів на відтворення літературних та художніх творів для суспільно значущих організацій (бібліотек, архівів, музеїв тощо) у національні законодавчі акти опосередковано регламентує п. 2 ст. 9 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, в якому вказується, що такі обмеження авторського права повинні одночасно відповідати трьом критеріям: 1) належати до обумовлених спеціальних випадків; 2) не завдавати шкоди нормальному використанню документа; 3) не зачіпати будь-яким необґрунтованим способом законні інтереси автора [1].

Основу сучасного правового регулювання використання об'єктів авторського права і суміжних прав в електронному середовищі забезпечують міжнародні акти – т. зв. інтернет-договори ВОІВ від 20.12.1996 (Договір про авторське право (ДАП), чинний з 06.03.2002 [3], та Договір про виконання і фонограми (ДФФ), чинний з 20.04.2002 [4]), до яких Україна приєдналася 2001 р., узгоджуючи положення національного законодавства з їхніми нормами.

Договір ВОІВ з авторського права став першим міжнародним актом, який регулює на міжнародному рівні питання охорони авторських прав, прийнятим після істотного перегляду 1971 р. Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Договір значно модернізує та доповнює її положення з урахуванням розвитку нових технологічних досягнень, що набули поширення в останній чверті ХХ ст., насамперед цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій. Адже в умовах цифрових технологій з'являється унікальна

можливість створювати копії документів, забезпечуючи їхню абсолютну ідентичність оригіналу. Щойно об'єкт перетворений у електронну форму, стає дуже просто і недорого відтворювати його екземпляри практично без втрати якості та поширювати їх з використанням телекомунікаційних засобів, що загрожує комерційному використанню цих документів авторами.

У тексті обох договорів ВОІВ не вживається слово «інтернет», а використовується ширше поняття – «цифрове середовище», в якому, відповідно до положень зазначених договорів, повністю застосовуються такі майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав, як право на відтворення (ст. 1 ДАП, ст. 11 ДВФ), на розповсюдження серед широкої публіки, право зробити записані виконання доступними (ст. 10 ДВФ), право зробити фонограми доступними (ст. 10 ДВФ).

Відносини у сфері інтелектуальної власності в Україні регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом, Законом України «Про авторське право і суміжні права» та деякими іншими нормативними актами. Зокрема, ч. 1 ст. 41 Конституції України передбачено право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Згідно з ч. 1 ст. 54 Конституції, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Відповідно до ч. 2 ст. 54 Конституції, кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [6].

Щодо електронних бібліотек в інтернеті, то під дію авторського права підпадають електронні документи в їхньому складі; комп'ютерні програми, завдяки яким відбувається обробка та передача даних мережею та саме функціонування електронних бібліотек; електронні бази даних, в яких здійснюється зберігання та пошук інформації.

Комп'ютерні програми і бази даних входять до об'єктів авторського права й охороняються Законом України «Про авторське право і суміжні права». Відповідно до ст. 18 Закону, комп'ютерні програми охороняються як літературні твори, незалежно від способу чи форми їхнього вираження. База даних у Законі визначається як «сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в т. ч. електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально та можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів».

Бази даних захищаються як збірники, тобто захисту підлягає вихідний текст для компіляції, який визначає внутрішню структуру таблиць та їхні зв'язки. При цьому, згідно зі ст. 19 Закону, «правова охорона баз даних не поширюється на самі дані чи інформацію і не зачіпає будь-яке авторське право, що відноситься до самих даних чи інформації, які містяться у базі даних», тобто тих даних та інформації, якими оперує ця база. Зазначена інформація, якщо вона є творчим інтелектуальним продуктом, може сама отримати захист у системі авторських прав.

Авторське право на подібний твір (комп'ютерну програму, базу даних) виникає в момент його створення і не потребує обов'язкової реєстрації, але факт реєстрації може відіграти корисну роль при вирішенні суперечки про авторство на твір у разі його незаконного використання. Це ставить бібліотеки, що зареєстрували права на електронні бібліотеки, у вигідне становище, у разі будь-яких розбіжностей і непередбачених ситуацій. Крім того, наявність свідоцтва дозволяє вільно розпоряджатися своїми правами на програму, базу даних, або інший твір і делегувати їх третім особам.

Реєстрація прав на електронні бібліотеки як бази даних здійснюється Міністерством освіти і науки України в особі Державної служби інтелектуальної власності, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 175 «Про державну

реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [16].

Як уже зазначалось, електронні документи – складові електронної бібліотеки – також захищені авторським правом. Законом України «Про авторське право і суміжні права» встановлено строк дії майнового права автора впродовж усього його життя і ще 70 років після його смерті, при цьому винагороду за використання твору після смерті автора можуть отримувати спадкоємці.

Згідно з доповненнями до Закону України «Про авторське право та суміжні права» від 13 січня 2011 р., розміщення твору в оцифрованому вигляді в інтернеті вважається публікацією твору або його поширенням і тому потребує дозволу власника авторського права. У Законі під опублікуванням розуміється «випуск твору в обіг» для задоволення «розумних потреб публіки», а також надання доступу до твору через електронні системи інформації [14]. За нормативними документами, матеріали, що містяться в електронних ресурсах, включаючи віддалені електронні ресурси, вважаються опублікованими навіть за відсутності повних вихідних даних [7, 28].

Винятки для бібліотек та музеїв щодо репрографічного відтворення одного примірника твору без згоди автора чи особи, яка має авторське право, наведені в ст. 22 Закону. Дозволяється відтворення окремих опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів чи уривків з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних) за запитами фізичних осіб за умови, що копія використовуватиметься з метою освіти, навчання та приватного дослідження, а відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру. Також вільне відтворення можливе, коли воно здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не

має систематичного характеру. При цьому, відповідно, репрографічне відтворення (репродукування), згідно зі ст. 1 Закону, – це факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (в т. ч. збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у т. ч. цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер. Таке трактування репрографічного відтворення означає, що винятки з авторського права, передбачені ст. 22 Закону, не стосуються використання творів у електронних бібліотеках.

Отже, український Закон обмежує права українських бібліотек щодо використання творів в електронному середовищі, що суперечить політиці відкритого доступу та суттєво обмежує їхні можливості щодо представлення документів у відкритому доступі. Відповідно розміщення в інтернеті копії твору чи його частини без дозволу автора є порушенням Закону і може бути оскаржене в суді з вимогою відшкодування моральної шкоди та завданих матеріальних збитків (упущеної вигоди).

Між тим, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій (ІФЛА) ще 2000 р. чітко означила свою позицію щодо забезпечення авторського права в галузі електронних інформаційних ресурсів, відзначаючи, що бібліотеки відіграють важливу роль як у контролі, так і в полегшенні доступу до зростаючої кількості місцевих і віддалених електронних інформаційних ресурсів. Однак надмірна охорона авторського права може поставити під загрозу демократичні традиції та призвести до порушення принципів соціальної справедливості шляхом необґрунтованого обмеження доступу до інформації і знань, обмежити конкуренцію й інновації та пригнічувати творчість. У зв'язку з цим, ІФЛА сформулювала низку принципів, відзначаючи, що бібліотеки і громадяни повинні мати право користуватися винятками, які дозволяють отримувати доступ і використовувати матеріали безкоштовно з освітньою метою та для проведення наукових досліджень. В іншому випадку виникне небезпека, що тільки ті, хто в змозі за-

платити, будуть користуватися благами інформаційного суспільства, що призведе до розділення суспільства на інформаційно багатих та інформаційно бідних.

Щодо використання документів у цифровому форматі, то згідно з принципами ІФЛА, всім користувачам бібліотек потрібно надати можливість безкоштовно та без отримання дозволу на доступ переглядати видані документи, захищені авторським правом; читати, прослуховувати чи переглядати загальнодоступні документи, захищені авторським правом, приватно, на сайті чи у віддаленому вигляді; копіювати чи отримувати копії, зроблені для них працівниками бібліотек чи інформаційних служб, у допустимому авторським правом обсязі, для особистого використання, з освітньою чи науково-дослідною метою [13].

Гаазька декларація з відкриття знань у цифрову епоху, відзначаючи великий потенціал економічних і соціальних переваг їхньої доступності в електронному середовищі, у своїх принципах наголошує, що інтелектуальна власність створювалася не для регулювання вільного потоку фактів, даних та ідей, основною її метою є просування дослідницької діяльності. Проте констатується, що сучасне застосування законів про інтелектуальну власність все більше стає перепорою для створення та поширення знань [2].

На думку створювачів недержавних електронних бібліотек, існують два варіанти правового вирішення питання формування електронних бібліотек з дотриманням авторських прав: оформлювати договори з правовласниками або дозволяти авторам самостійно розміщувати електронні версії своїх публікацій, хоча другий варіант ускладнює процес отримання суспільно значущих книг і не зовсім прийнятний для класичних бібліотек [10]. Самоархівування активно застосовується при створенні університетських репозитаріїв – архівів відкритого доступу. На нашу думку, варто розглянути шляхи застосування цього підходу і в ОУНБ – забезпечити авторам правову і технічну можливість власноруч завантажувати до електронної бібліотеки свої пра-

ці, зокрема неопубліковані, з правом вважати такі праці офіційно опублікованими.

Державна служба інтелектуальної власності України рекомендує для формування електронної бібліотеки, яка б відповідала законодавству, створити реєстр суб'єктів авторського права на твори, які планується розмістити в електронній бібліотеці, та укласти договори між суб'єктами авторського права та електронною бібліотекою (або між суб'єктами авторського права та організацією колективного управління) [17]. Таким чином, на основі одержаних повноважень, власник авторського права надає електронній бібліотеці невиключні права на використання об'єктів авторського права шляхом укладання з нею відповідного договору. Електронні копії творів мають супроводжуватися застереженням щодо заборони неправомірного використання твору, зокрема його копіювання та розповсюдження [там само].

Напрямами вдосконалення українського законодавства стосовно обмежень та винятків у сфері авторського права і суміжних прав є узгодження норм вітчизняного законодавства та положень Директиви Європейського Союзу «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві» [15]. Згідно з «Рекомендаціями щодо застосування винятків та обмежень у сфері авторського права і суміжних прав» [18], до Закону України «Про авторське право та суміжні права» планується внести певні умови, що виключають отримання вигоди при вільному використанні творів та об'єктів суміжних прав, ввести додаткові умови вільного використання бібліотеками та архівами тощо.

Щодо бібліотек, то цими ж рекомендаціями пропонується у ст. 21 Закону включити таке: «3. Дозволяється без згоди автора (чи іншої особи, яка є суб'єктом авторського права), без виплати йому винагороди, позичка некомерційними бібліотеками правомірно опублікованих примірників творів, крім примірників комп'ютерних програм, баз даних». Як бачимо, таке трактування не виключає можливість запозичення бібліотеками електронних до-

кументів, однак термін «позичка» щодо бібліотек залишається не до кінця зрозумілим. Варто відзначити, що процес використання в бібліотеках нових інформаційних технологій значно ускладнюється через відсутність термінологічних і технологічних стандартів, які, зокрема, забезпечували б єдині вимоги до засобів відтворення інформації на електронних носіях, обробку, зберігання, доступ та надання користувачам електронних документів у мережах.

Отже, у законодавчому контексті бібліотеки як головні постачальники інформації, з одного боку, є учасниками (суб'єктами) правових відносин, а з іншого – об'єктами авторського права. Відстоюючи свої права на поширення інформації (в т. ч. електронної), бібліотекарі оперують високою місією забезпечення конституційних прав громадян на доступність інформації, а власники інформації чи їхні агентства керуються фінансовою зацікавленістю, отримуючи значно більшу підтримку в творців законів та інших актів у сфері інтелектуальної власності. Зараз очевидно, що інтереси власників авторських прав превалюють над суспільними (публічними) інтересами. Хоча бібліотеки завжди були комунікаційними посередниками між авторами і читачами, в електронному середовищі їхні можливості жорстко обмежені. Незважаючи на те, що у всьому світі робляться спроби пошуку компромісів у галузі авторського права, бібліотекарі відчувають невпевненість в юридичній сфері, в той час як у користувачів викликає подив відсутність доступу до документальної інформації певного типу в електронному вигляді. Крім того, неузгодженість норм права інтелектуальної власності з ви-

могами сучасності ставить під загрозу виконання бібліотеками такої важливої соціальної функції, як меморіальна, тобто обмежує їхні можливості щодо зберігання сукупності документів в електронному вигляді для передачі наступним поколінням.

Бібліотеки України мають кілька шляхів виходу з ситуації обмеження своїх повноважень щодо формування електронних бібліотек: укладання договорів із власниками авторських прав; запровадження ліцензій Creative Commons, за допомогою яких автори і правовласники дозволяють вільно розповсюджувати свої твори, а користувачі можуть легально їх використовувати; інтеграція в межах електронної бібліотеки нових файлів з повними текстами документів і гіперпосилань на електронні документи, які вже представлені в мережі.

Загалом, при вирішенні питання взаємовідносин законодавчих рішень і доступу до інформації варто керуватися принципом суспільного блага та уявленнями про майбутнє інформаційне суспільство, до якого прагне Україна. Адже система авторського права через доступ громадян до інформації впливає на творчість, освіту, культуру, тому її необхідно розглядати у зв'язку з довгостроковим розвитком суспільства як суспільства знань. Об'єднавши свої зусилля, бібліотечні установи сьогодні можуть стати голосом суспільства, ініціювавши перегляд законодавства про авторське право і приведення його у відповідність з електронною епохою. Бібліотеки мають відстоювати законні права громадян на доступ до інформації, хоча б тією мірою, якою ці права дотримуються щодо нонелектронних документів.

Використані джерела

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року [Електронний ресурс] : [чинна в Україні з 25.10.1995] // Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051 (дата звернення: 14.01.2016). – Назва з екрана.
2. Гаагская декларация по открытию знаний в цифровую эпоху = The Hague declaration on knowledge discovery in the digital age / пер. Н. Потепко // Новости Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений. – 2015. – № 2 (107). – С. 18-21. – Режим доступу: http://www.rsl.ru/datadocs/doc_914ha.pdf (дата звернення: 03.02.2016). – Загл. с екрана.
3. Давидова І. О. Електронні бібліотеки: правові засади функціонування в Україні [Електронний ресурс] / І. О. Давидова // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.). – Електрон. текстові дані. – Харків, 2014. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf (дата звернення: 16.03.2015). – Назва з екрана.
4. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року та положення Бернської конвенції (1971 р.), на які містяться посилання у Договорі [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_770 (дата звернення: 14.01.2016). – Назва з екрана.
5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_769 (дата звернення: 14.01.2016). – Назва з екрана.
6. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Верховна Рада України. – Харків : КОНСУМ, 2004. – 47 с.
7. Копанєва В.О. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія / В.О. Копанєва ; наук. ред. О.С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – К., 2009. – 198 с.
8. Мазуренко С. В. Вільне відтворення бібліотеками об'єктів авторського права з ціллю навчання, науки та культури / С. В. Мазуренко // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 51. – С. 201-207.
9. Монахов В.Н. [Відео виступлення на конференції] [Електронний ресурс] / В.Н. Монахов // Библиотечное законодательство на современном этапе, проекты и перспективы (16 апреля 2009 г.) : интернет-конф. / Российская ассоциация электронных библиотек. – Режим доступу: http://www.aselibrary.ru/video/conference43/conference43117/_video/376/ (дата звернення: 13.01.2016). – Загл. с екрана.
10. Мошков М.Е. [Відео виступлення на конференції] [Електронний ресурс] / М. Е. Мошков // Правоприменительная практика в области электронных ресурсов (17 декабря 2009 г.) : интернет-конф. / Российская ассоциация электронных библиотек. – Режим доступу: http://www.aselibrary.ru/video/conference43/conference4346/_video/900/ (дата звернення: 13.01.2016). – Загл. с екрана.
11. Паньо Т. Читиво з запахом [Електронний ресурс] / Т. Паньо. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/chtivo_z_zarahom.html (дата звернення: 12.01.2016). – Назва з екрана.
12. Пастухов О.М. Авторське право у сфері функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О.М. Пастухов ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2002. – 18 с.
13. Позиция Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений (ИФЛА) по обеспечению авторского права в области электронных информационных ресурсов=The IFLA Position on Copyright in the Digital Environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifla.org/files/assets/clm/position_papers/pos-dig-ru.pdf (дата звернення: 21.01.2016). – Загл. с екрана.
14. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 р. [зі змінами і доповненнями станом на 12.01.2016 р.] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 12.01.2016). – Назва з екрана.

15. Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] : Директива Європейського парламенту та Ради 2001/29/ЄС від 22 трав. 2001 року. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/file/31338> (дата звернення: 23.01.2016). – Назва з екрана.
16. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1756 : [із змінами від 14.09.2011] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF> (дата звернення: 22.01.2016). – Назва з екрана.
17. Рекомендації для Інтернет-провайдерів, контент-провайдерів та користувачів файлообмінних мереж та інших веб-сервісів щодо правомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/ip.html> (дата звернення: 23.01.2016). – Назва з екрана.
18. Рекомендації щодо застосування винятків та обмежень у сфері авторського права і суміжних прав [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/rec333.html> (дата звернення: 23.01.2016). – Назва з екрана.
19. Соляник А.А. Корпоративна взаємодія як основа реалізації функцій Національної електронної бібліотеки / АА. Соляник // Короленківські читання 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі : матеріали XV всеукр. наук.-прак. конф., Харків, 11 жовт. 2012 р. – Харків : [б. в.], 2013. – С. 11-18.
20. Фирсов В. Законодательные нормы в разных странах мира [Электронный ресурс] / В. Фирсов // Российская библиотечная ассоциация : [сайт]. – Режим доступа: <http://www.rba.ru/content/activities/address/law/infobesp/2009/firsov.php> (дата обращения: 13.01.2016). – Загл. с экрана.
21. Фирсов В.Р. Издатели хотят ограничить чтение россиян [Электронный ресурс] / В.Р. Фирсов // Российская ассоциация электронных библиотек : [сайт]. – Режим доступа: http://www.aselibrary.ru/press_center/digital_resources6970/digital_resources69701671/ (дата обращения: 13.01.2016). – Загл. с экрана.
22. Фирсов В.Р. Четвертая часть Гражданского кодекса РФ в контексте международных требований [Электронный ресурс] / В.Р. Фирсов. – Режим доступа: www.library.ru/1/doc/docs/copyright.pdf (дата обращения: 14.01.2016). – Загл. с экрана.
23. Google виграв справу у американських письменників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/news/74585.html> (дата звернення: 12.01.2016). – Назва з екрана.

References

1. Bern Convention on defence of literary and art works. Paris Act 24 July 1971. (1995). Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051 [in Ukrainian].
2. Davydova, I. O. (2014). Electronic libraries: legal fundamentals of functioning in Ukraine. Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra. Proceedings of the International web-conference. Kharkiv. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf [in Ukrainian].
3. The Agreement of the World Organization of Author's Property on author's right, accepted in the Diplomatic conference 20 December 1996 and rules of the Bern Convention (1971). (1998). Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_770 [in Ukrainian].
4. The Agreement of the World Organization of Author's Property on performing and phonogram. (1996). Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_769 [in Ukrainian].
5. Constitution of Ukraine: accepted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine 28 June 1996. (2004). Kharkiv: KONSUM [in Ukrainian].
6. Kopanyeva, V. O. (2009). Library as a centre of keeping informational resources of Internet. Kyiv [in Ukrainian].
7. Mazurenko, S. V. (2009). Free playing of the author's right objects bi libraries, aimed on studying, science and culture. Aktual'ni problemy derzhavy i prava, 51, 201—207 [in Ukrainian].

8. Monahov, V. N. (2009). Video of the report. Legal practice in the sphere of electronic resources. Rossiyskaya assotsiatsiya elektronnykh bibliotek. Retrieved from http://www.aselibrary.ru/video/conference43/conference43117/_video/376/ [in Russian].
9. Moshkov, M. E. (2009). Video of the report. Legal practice in the sphere of electronic resources. Rossiyskaya assotsiatsiya elektronnykh bibliotek. Retrieved from http://www.aselibrary.ru/video/conference43/conference4346/_video/900/ [in Russian].
10. Pano, T. (2016). Readings with zapakhom. Retrieved from http://gazeta.dt.ua/CULTURE/chtivo_z_zapahom.html [in Russian].
11. Pastukhov, O. M. (2002). Author's right in the sphere of functioning of Internet. Extended abstract of candidate's thesis. NAN Ukrayiny, In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho. Kyiv [in Ukrainian].
12. Position of the International federation of librarian associations and institutions. (IFLA) of the author's rights in the field of electronic informational resources. The IFLA Position on Copyright in the Digital Environment. Retrieved from http://www.ifla.org/files/assets/clm/position_papers/pos-dig-ru.pdf [in Russian].
13. Law of Ukraine on author's right and common rights (1993). Zakonodavstvo Ukrayiny. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (data zvernennya: 12.01.2016) [in Ukrainian].
14. Direction of the European parliament on harmonization of the aspects of author's right and common rights in an informational society. (2001). Retrieved from <http://old.minjust.gov.ua/file/31338> [in Russian].
15. Law of Ukraine on state registration of author's right and agreements connected with it. Postanova Cabinet of Ministries of Ukraine (27 December 2001). Zakonodavstvo Ukrayiny. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF> [in Ukrainian].
16. Recommendations for Internet-providers, content-providers and users file-hosts networks and other web-services of legal using of the author's and common rights objects in Internet. (23.10.2016). Retrieved from: <http://sips.gov.ua/ua/ip.html> [in Ukrainian].
17. Recommendations of the using acceptations and limits in the sphere of author's right and common rights. (2016). Retrieved from <http://sips.gov.ua/ua/rec333.html> [in Ukrainian].
18. Solyanyk, A. A. (2012). Corporative cooperation as a basis of the function realisations of National electronic library. Cooperation and partnership of library in the regional informational space. Proceedings of the XV All-Ukrainian Scientific-Practical conference. (pp. 11—18). Kharkiv. Kharkiv: [in Ukrainian].
19. Firsov, V. (2016). Law norms in different states of the world. Rossiyskaya bibliotchnaya assotsiatsiya. Retrieved from <http://www.rba.ru/content/activities/address/law/infobesp/2009/firsov.php> [in Russian].
20. Firsov, V. R. (2016). Publishers want to limit the readings of the Russians. Rossiyskaya assotsiatsiya elektronnykh bibliotek. Retrieved from http://www.aselibrary.ru/press_center/digital_resources6970/digital_resources69701671/ [in Russian].
21. Firsov, V. R. (2016). The fourth part of Civil code of the RF in the context of international requirements. Retrieved from www.library.ru/1/doc/docs/copyright.pdf (data obrascheniya: 14.01.2016) [in Russian].
22. Google won the case against American writers. Retrieved from <http://www.osvita.org.ua/news/74585.html> [in Russian].